

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет психології і соціології
Кафедра соціальної педагогіки**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Харків, 2016

Ч.1. – 87 с.; Ч.2. – 70 с.

7. Козубовська І. В. Роль і функції соціально-психологічної служби в роботі з сім'єю / І. В. Козубовська, В. Ю. Керецман, Г. В. Товканець. – Ужгород : УжНУ, 1998. – 173 с.

8. Кравченко Т. В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: монографія / Т. В. Кравченко; Інститут проблем виховання АПН України. – К. : Фенікс, 2009. – 416 с.

9. Кушнірова Т. В. Перспективи соціально-психологічної роботи з сім'ями групи ризику / Т. В. Кушнірова // Соціальна робота: теорія, досвід, перспективи. – Ужгород, 1999. – Ч.1. – С.391-394.

10. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абрис / Н. М. Лавриченко. – К. : ВіРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.

Борисова Л. П. *Сутність соціально-педагогічної роботи з молодшими дошкільниками з багатодітних сімей у дошкільному навчальному закладі.*

У статті розглянуто проблеми, які має вирішувати соціальний педагог дошкільного навчального закладу в роботі з молодшими дошкільниками з багатодітних сімей; визначено сутність та особливості роботи соціальних педагогів з молодшими дошкільниками з багатодітних сімей.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, молодші дошкільники, багатодітна сім'я.

Borysova L. P. *The essence of social pedagogical work with younger preschoolers from families with many children in pre-schools.*

In the article it is considered the problems that should be solved by the social pedagogues of preschool educational establishment at working with junior preschool children from large families; the essence and features of work of social pedagogues with younger preschool children from large families.

Keywords: social-pedagogical work, younger preschool, large family.

УДК 37.013.42

Бурвікова К.М.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Постановка проблеми. Динамізм і поступовість державотворчих процесів, що торкаються всіх сфер економічного, політичного і культурного життя українського суспільства, потребують формування соціально активної особистості. Соціальна активність є важливим елементом суспільного життя, адже вона стимулює суспільство до розвитку. Відповідно важливо підтримувати й мотивувати соціальну ініціативу у дітей з обмеженими можливостями, які є найбільш незахищеною категорією населення. У роботі з

такими дітьми на недостатньому рівні використовуються можливості соціального педагога, які спрямовуються на формування соціально активної якості. Недостатня обізнаність майбутнього спеціаліста щодо специфіки, форм та методів роботи з дітьми – старшокласниками з обмеженими можливостями зумовлює необхідність підготовки соціального педагога до роботи з дітьми, які потребують належних умов для активізації своїх здібностей.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми формування соціальної активності розглядалися у дисертаційних дослідженнях Л. Новікової [5], Г. Сороки [8]; проблему підготовки соціального педагога до роботи з дітьми з обмеженими можливостями досліджували Т. Макарова [3], Г. Першко [6], Є. Ромашина [7], О. Усик [9].

Мета статті: проаналізувати наукову літературу, розкрити процес та зміст підготовки соціального педагога з формування соціальної активності у дітей старшокласників з обмеженими можливостями.

Виклад основного матеріалу. На підставі наукових праць [5; 8], визначено, що соціальна активність – індивідуальна якість особистості, в якій виявляється та реалізується рівень соціальності, тобто глибина та повнота соціальних зв'язків людини з оточуючим середовищем, рівень перетворення особистості на активного суб'єкта суспільних відносин. Л. Новікова виокремила: «... прояв соціальної активності характеризує вищий рівень сформованості самостійності» [5, с. 26].

У віковій психології старший шкільний вік визначається, як психологічний переломом у житті кожної людини, а особливо у дитини з обмеженими можливостями [2, с. 142]. Тому і виникають певні труднощі з подальшим розвитком особистості. М. Фірсов визначає, що у дітей-старшокласників з обмеженими можливостями виникають певні проблеми. Провідна проблема полягає у порушенні зв'язку зі світом, в обмеженій мобільності, бідності контактів з однолітками і дорослими, в обмеженому спілкуванні з природою, недоступності низки культурних цінностей, а іноді й елементарної освіти. Ця проблема є наслідком не тільки суб'єктивного чинника, яким є стан фізичного і психічного здоров'я дитини, а й результатом соціальної політики та сформованої суспільної свідомості, які санкціонують існування недоступного для молодшої людини з обмеженими можливостями архітектурного середовища, громадського транспорту, соціальних служб – дитина, що має інвалідність, може бути так само прагнути допомогти іншим, як і одноліток, який не має проблем зі здоров'ям [10, с. 120]. На підставі виявлених проблем цього віку встановлено, що соціальна активність старшокласників з обмеженими можливостями має свої особливості: уповільнене формування соціально активної якості, труднощі проникнення в сенс людських відносин, часткове подолання порушень психосоціального та особистісного розвитку.

Педагогічний колектив загальноосвітніх навчальних закладів та батьки плідно працюють над досягненням мети: навчання і виховання дітей з обмеженими можливостями, залучення їх до корисної праці та, головне, суспільного життя. В допомозі вирішення поставленої мети бере участь

соціальний педагог навчального закладу, роль якого полягає у проведенні корекційної роботи, спрямованої на підготовку до інтегрованого життя дитини, а також постійний супровід дитини в умовах інтеграції. При включенні дітей – старшокласників з обмеженими можливостями у соціальну активність соціальний педагог повинен знати специфіку дітей, інтерактивні форми та методи роботи, володіти вміннями зацікавити та допомогти, проводити індивідуальні бесіди, колективні семінари та конференції, також влаштовувати круглі столи по розв’язанню проблем, створювати та реалізовувати соціальні проекти з надання допомоги будь-якій категорії населення.

До виконання такої роботи слід готувати соціального педагога. Професійна підготовка соціального педагога, як визначає А. Капська, це сукупність загальних, спеціальних знань і умінь, які забезпечують можливість його роботи за спеціальністю. Вони набуваються в процесі теоретичного і практичного навчання у вищих навчальних закладах [1, с. 201]. Отже, підготовку соціального педагога до формування соціальної активності у старшокласників з обмеженими можливостями визначаємо як процес, результатом якого є сукупність загальних і спеціальних знань й умінь, які забезпечують можливість формувати таку характеристику особистості.

О. Усик зазначає: «Головна мета соціального розвитку – створення «суспільства для всіх»... У першу чергу, необхідним для реалізації поставленої мети є професійна підготовка фахівця – соціального педагога до роботи у закладах з інклюзивним навчанням» [9]. Підготовка соціального педагога до роботи з старшокласниками з обмеженими можливостями у вищому навчальному закладі – складний процес, який повинен відповідати сучасним потребам, постійному оновленню технологій та змісту навчального процесу.

На основі плану підготовки соціального педагога у Харківському національному педагогічному університеті ім. Г.С. Сковороди можна виділити: мету: формування у студентів «готовності», що в соціально-педагогічній літературі [3] трактується як концентрований показник діяльності особи, міра її професійної здібності до здійснення ефективної організації умов, де у дітей з обмеженими можливостями буде формуватися соціальна активність; рівні готовності (за В. Моляко [4]): високий (професійно важливі якості, розвинені на високому рівні і можуть використовуватись за будь-яких умов, самостійність у вирішенні нових завдань декількома способами тощо), середній (здатність працювати за шаблоном, професійні якості розвинені на середньому рівні), низький (відсутність професійно важливих якостей, неспроможність самостійно вирішувати завдання тощо).

Аналіз навчального плану у вищій школі показав, що у соціально-педагогічних дисциплінах: «Педагогіка сімейного виховання» (тема «Виховання дитини-інваліда в сім’ї»), розглядаються питання стосовно спеціальних закладів освіти, система корекційної допомоги дітям з обмеженими можливостями (форми та методи роботи); «Технологія соціальної роботи в зарубіжних країнах» (лекційне та семінарське заняття присвячене розгляду вітчизняних та зарубіжних технологій роботи з людьми різних вікових категорій з обмеженими можливостями); «Практикум із спеціалізації» (з

першого року навчання студентів знайомлять з різними закладами, де працює соціальний педагог, де вони мають можливість взаємодіяти з різними людьми, у тому числі з обмеженими можливостями), «Соціальна педагогіка» (лекційне заняття на тему: «Особливості соціальної підтримки дітей та молоді з обмеженими функціональними можливостями», яке присвячене характеристиці підходів до вирішення проблем та реабілітації такої категорії населення), «Технологія роботи соціального гувернера» (семінарське та лекційне заняття на тему: «Технологія роботи соціального гувернера з дітьми з особливими потребами та їх батьками», де розглядаються питання адаптації та інтерактивних форм, методів роботи з дітьми-інвалідами), «Прикладні методики» (питання у лекційному занятті «Роль казкотерапії у виховному процесі дітей з обмеженими можливостями», «Музикотерапія та її роль у роботі з дітьми з обмеженими можливостями», «Роль соціального педагога в художньому розвитку дітей з обмеженими можливостями», «Роль театрального мистецтва у позакласній роботі з дітьми з обмеженими можливостями») – ведеться підготовка соціального педагога до роботи з дітьми з обмеженими можливостями, але існують прогалини, пов'язані з питаннями навчання майбутніх соціальних педагогів інноваційним методам роботи з формування соціальної активності; створенням та реалізацією соціально значущих проєктів тощо. Це потребує впровадження додаткового комплексу засобів з підготовки соціального педагога до формування соціальної активності у дітей старшокласників з обмеженими можливостями.

Комплекс засобів (сукупність інструментів, які спрямовані на підготовку майбутніх соціальних педагогів) передбачає такі напрями, форми та методи роботи: удосконалення навчальних дисциплін («Педагогіка сімейного виховання», «Технологія соціальної роботи в зарубіжних країнах», «Соціальна педагогіка») лекційними та семінарськими заняттями: «Мотивація та стимулювання дітей-інвалідів до здійснення суспільно-корисної діяльності», «Інтерактивні методи виховання дітей з обмеженими можливостями», «Методи інтеграції дітей з особливими потребами». Необхідним є проведення виховних заходів: «Волонтерство»; акція «Подаруй посмішку дитині»; творчий вечір «Своїми руками»; виховна година «Розвиток соціальної активності».

Висновок. Таким чином, аналіз проблеми дав змогу виявити, що процес підготовки соціального педагога до формування соціальної активності у дітей старшокласників з обмеженими можливостями – це складний процес, який повинен відповідати сучасним реаліям, постійно оновлюватись інноваційними технологіями навчально-виховного процесу. Проведений аналіз засвідчив актуальність вдосконалення процесу підготовки соціального педагога до вирішення даної проблеми.

Список використаних джерел

1. Капська А. Й. Технології соціально-педагогічної роботи. / А. Й. Капська. – К. : УДЦССМ, 2000. – 342 с.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості // Вікова психологія / Г. С. Костюк. – К., 1989. – 301 с.

3. Макарова Т. А. Профессиональная подготовка социальных работников в вузе к культурно-досуговой деятельности с инвалидами: автореф. дисс. канд. пед. наук / Т. А. Макарова. – Ульяновск, 2006. – 21 с.
4. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці / В. О. Моляко. – К. : «Знання», 1989.– 161 с.
5. Новикова Л. И. Личность в воспитательной системе школы: научно-методический сборник / [под. ред. А. В. Гавришина и Л. И. Новиковой]. – Владимир, 1993. – 153 с.
6. Першко Г. О. Інноваційні тенденції у підготовці соціальних педагогів до роботи з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку [Електронний ресурс] / Г. О. Першко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2012. - № 22(6). – С. 253-258. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_22\(6\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_22(6)_37)
7. Ромашина Є. В. Формирование профессиональной готовности будущих социальных педагогов в вузе к работе с детьми-инвалидами : автореф. дисс. канд. пед. наук / Є. В. Ромашина. - Майкоп, 2007. – 21 с.
8. Сорока Г. Сучасні виховні системи та технології: навчально-методичний посібник для керівників шкіл, вчителів, класних керівників, вихователів, слухачів ІПО / Г. Сорока. –Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2002. – 128 с.
9. Усик О. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до діяльності в системі інклюзивної освіти / О. Усик // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. - № 8 (2). – С. 322-329. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8\(2\)_48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8(2)_48)
10. Фирсов М. В. Антологія соціальної роботи / М.В. Фирсов. – М. : НВФ СПТ, 1995. – 289 с.

Бурвікова К. М. Аналіз проблеми підготовки соціального педагога до формування соціальної активності старшокласників з обмеженими можливостями.

Стаття присвячена аналізу проблеми підготовки соціального педагога до формування соціальної активності у дітей з обмеженими можливостями на сучасному етапі. Розкривається процес та забезпечення змісту підготовки через аналіз навчального плану Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Ключові слова: соціальний педагог, підготовка, соціальна активність, діти з обмеженими можливостями, формування соціальної активності.

Burvikova K. M. The analysis of the training of future social pedagogues for the formation of social activity senior pupil with disabilities.

The author analyzes the problem of training social pedagogues for the formation of social activity of children with disabilities today. The process and providing content of preparation future social pedagogues through analysis of curriculum at Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda is revealed.

Keywords: social pedagogues, training, social activity, children with disabilities, the formation of social activity.